

KUPUJ ODPOWIEDZIALNIE!

Kupuj odpowiedzialnie ubrania cz. 1

www.ekonsument.pl

Wprowadzenie

Długi i skomplikowany łańcuch dostaw

- Zanim ubranie zawiśnie na wieszaku w naszej szafie pokonuje ono podróż o której wielu z nas tylko marzy. Podróż dokoła świata. Niestety podróż ta często łączy się z cierpieniem, brakiem poszanowania praw człowieka i praw

- Firmy produkujące odzież mają bardzo **długi i skomplikowany łańcuch produkcji**. Średnio 1 t-shirt musi pokonać odległość 19 tys. km (1/2 długości równika) by trafić do konsumenta. Przy tak dużej liczbie dostawców oskarżenia o wykorzystywanie pracowników czy o brak poszanowania środowiska naturalnego łądują w próżni bądź kierowane są do pracodawców z krajów słabiej rozwiniętych, którzy zmuszani są do obniżania kosztów pod presją konkurencji i nacisku dużych marek. Sytuacja ta prowadzi do **rozmycia odpowiedzialności**.

KUPUJ ODPOWIEDZIALNIE !

Wprowadzenie

Łańcuch dostaw w przemyśle tekstylno-odzieżowym

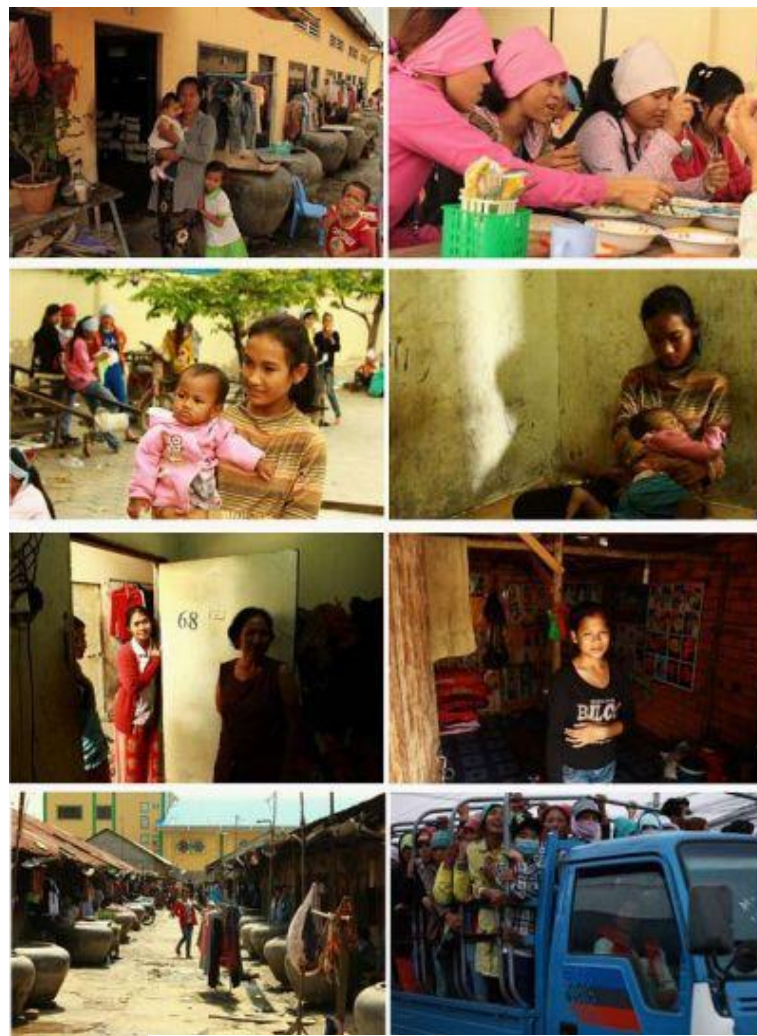
- Projekt: powstaje w głowie a następnie w komputerze projektanta w jednym z krajów globalnej Północy. Projektanci mogą pracować niezależnie lub – co się częściej zdarza – na zlecenie dużych marek odzieżowych.
- Produkcja surowego materiału: materiał użyty do produkcji tkanin może być naturalny bądź sztuczny. Materiały w przeważającym stopniu powstają w krajach globalnego Południa. (więcej na [slajdach 15-18](#) oraz na [stronie ekonsument.pl](#))
- Obróbka materiału: przędzenie, tkanie, wybielanie, farbowanie. Każda z tych czynności może być wykonywana w innym miejscu, niejednokrotnie oddalonym o tysiące kilometrów od siebie np. Chiny, Indie, Pakistan.
- Cięcie, szycie, wykończenie: szycie jest najbardziej pracochłonnym etapem, przy którym pracuje **100 milionów ludzi** na świecie. **Kobiety stanowią ponad 80%** pracowników przemysłu odzieżowego. To o tym etapie mówi nam metka z napisem **Made in....** (więcej na [slajdach 4-12](#) oraz na [stronie ekonsument.pl](#))
- Sprzedaż: duże marki stanowią 75% rynku odzieżowego.

KUPUJ ODPOWIEDZIALNIE !

Kto szyje nasze ubrania?

- Większość ubrań, które kupujemy w Polsce jest produkowana w Azji czy Europie Wschodniej. Szyją je głównie kobiety, **młode dziewczęta w wieku od 16 do 25 lat**. Płace, które otrzymują są tak skandalicznie niskie (nawet jak na lokalne warunki), że z trudem są w stanie wyżywić siebie i swoje rodziny. Wynagrodzenia nie wystarczają na pokrycie kosztów jedzenia, czynszu czy lekarstw. Pracują po 12-16 godzin dziennie, 6-7 dni w tygodniu w warunkach urągających ich godności, a za dodatkowe nadgodziny (do których zwykle są przymuszane przez pracodawców) nie dostają ani grosza więcej.

KUPUJ ODPOWIEDZIALNIE !

Kto szyje nasze ubrania?

Głodowe wynagrodzenia

- Przeciętne rzeczywiste zarobki w sektorze tekstylno-odzieżowym pomimo, że zazwyczaj są niewiele wyższe niż ustawowe wynagrodzenie minimalne (płaca minimalna), nie wystarczają na zaspokojone podstawowych potrzeb. Zarówno płaca minimalna, jak i płaca rzeczywista ma niewiele wspólnego z tzw. **godną płacą wystarczającą na życie** (*living wage*) czyli pokrywającą faktyczne koszty utrzymania. W wielu krajach płaca minimalna nie ulega zmianie przez lata, podczas gdy koszty utrzymania stale rosną.

Przykład: w Gruzji, Bułgarii, Ukrainie, Macedonii, Mołdawii, Rumunii wynagrodzenie netto w przemyśle odzieżowym kształtuje się wręcz poniżej minimum socjalnego i nie sięga nawet 30% szacowanej godnej płacy.

([więcej](#))

Przykład: jak wykazały badania większość pracowników fabryk odzieżowych w Kambodży cierpi na deficyt kaloryczny rzędu 500 kcal dziennie. Żywność, na jakiej zakup ich stać, nie spełnia podstawowych norm odżywczych. W samym tylko 2011 r. odnotowano ponad 2400 przypadków omdlenia pracowników przy pracy. ([więcej](#))

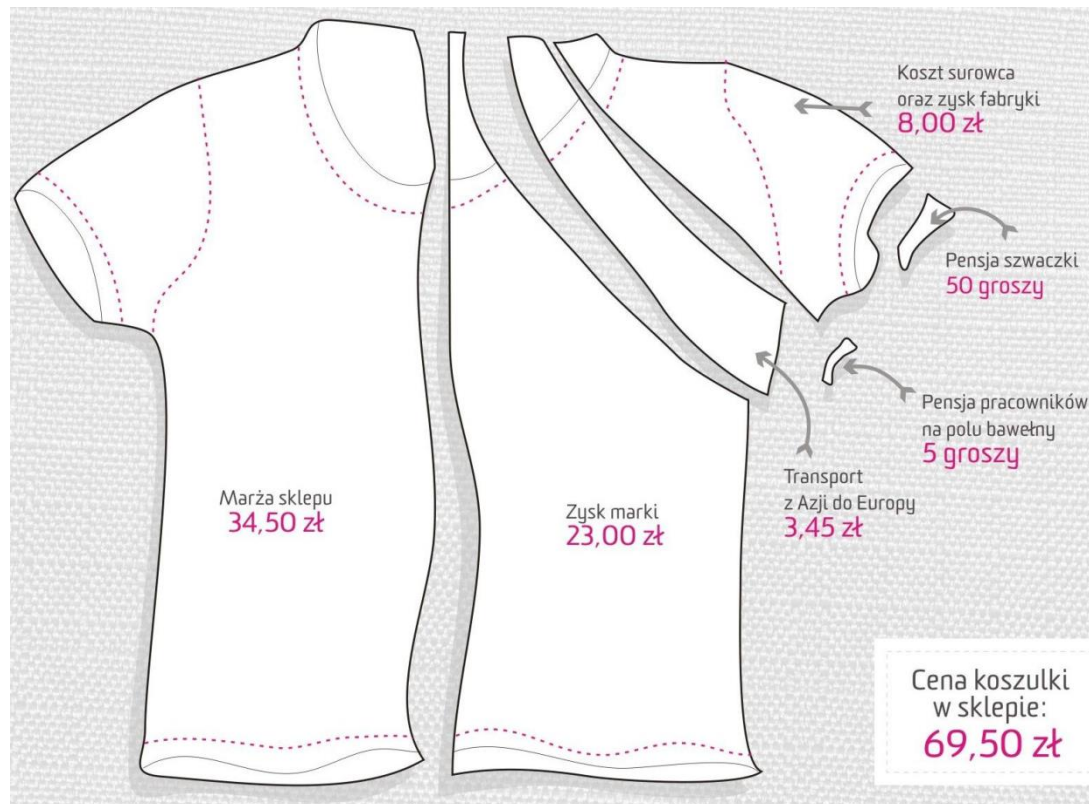

KUPUJ ODPOWIEDZIALNIE !

Kto szyje nasze ubrania?

A kto na tym zyskuje?

- Według najnowszych wyliczeń organizacji i związków zawodowych zrzeszonych w [Asia Floor Wage Alliance](#), zysk jaki generuje sprzedaż markowych ubrań nawet czterokrotnie przewyższa całkowite koszty ich produkcji w krajach azjatyckich (wraz z transportem do Europy). Do szwaczki lub szwacza, który uszył naszą bluzkę, spodnie czy buty trafia ok. 1-2% ceny jaką za nie płacimy w sklepie.

KUPUJ ODPOWIEDZIALNIE !

Kto szyje nasze ubrania?

Praca ponad siły

- Praca w fabrykach odzieżowych nie kończy się wraz z nastaniem zmierzchu. Normą są obowiązkowe (i często nieodpłatne) nad-godziny. Pracownicy nie mają wolnych weekendów, wakacji. Często pracują na akord czyli otrzymują wynagrodzenie zależne od ilości

Wyrzucenie może być w czasie wychodzić do toalety, nie ma nawet ulg dla kobiet w ciąży. Praca odbywa się często na stojąco lub w niewygodnych pozycjach.

Przykład: w fabryce odzieżowej New Generation Fashion zlokalizowanej w stolicy Bangladeszu szyjącej m.in. dla polskiej firmy LPP pracuje się po 10-12 godzin dziennie, a w niektórych przypadkach nawet do 16-17 godzin na jednej zmianie. Większość pracowników wraca do domu ok. 20.30-21.30, co nie pozostawia wiele czasu na opiekę nad dziećmi czy życie poza pracą. Niektóre pracownice zmuszane są do pracy na nocnych zmianach przez 3 kolejne dni z rzędu. Nie ma mowy o wolnych weekendach czy zwolnieniach lekarskich w przypadku choroby. ([więcej](#))

KUPUJ ODPOWIEDZIALNIE !

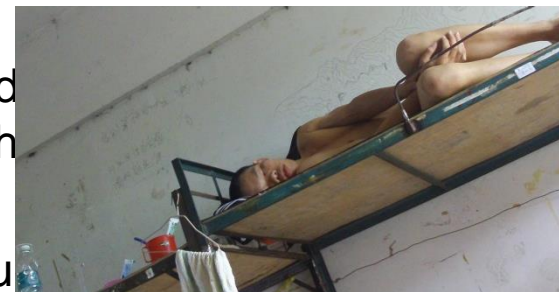
Kto szyje nasze ubrania?

Brak bezpieczeństwa zatrudnienia

- Brak umów o pracę, stosowanie krótkoterminowych umów lub praca dorywcza to zjawiska nagminne w branży odzieżowej. Pracownicy zatrudnieni na kontrakty krótkoterminowe często nie kwalifikują się do podstawowych świadczeń i ochrony socjalnej i w większości przypadków nie mają prawa do organizowania się w związki zawodowe. Pracownicy zatrudnieni na umowy terminowe lub pracujący dorywczo, mogą być łatwo – i legalnie – zwolnieni z pracy po zakończeniu umowy.

Przykład: w fabrykach PT Busana Prima Global III w Indonezji otwartej w 2001, tylko jedna osoba z 1097 zatrudnionych uzyskała stałe zatrudnienie. ([więcej](#))

Przykład: w fabryce Matrix Dresses Ltd. w Bangladeszu szyjącej m.in. na zlecenie polskiej firmy Monnari wszyscy pracownicy, z którymi przeprowadzane zostały wywiady zatrudnione były bez jakichkolwiek umów. Brak umów sprawia, że pracownicy są pozbawieni wszelkich wynikających z nich praw i świadczeń, a także mogą zostać z łatwością zwolnieni z pracy. ([więcej](#))

KUPUJ ODPOWIEDZIALNIE !

Kto szyje nasze ubrania?

Niebezpieczne warunki pracy

- Brak przestrzegania zasad bezpieczeństwa i higieny pracy, w tym niezapewnianie pracownikom i pracownikom odzieży ochronnej, konieczność pracy z toksycznymi substancjami, brak zabezpieczeń przeciwpożarowych, zablokowane wyjścia ewakuacyjne, to niestety – pomimo stosunkowo łatwych możliwości implementacji – wciąż chleb powszedni w fabrykach odzieżowych.

Przykład: 24 kwietnia 2013 r. w wyniku zawalenia się budynku Rana Plaza nieopodal Dhaki, stolicy Bangladeszu doszło do największej tragedii w historii przemysłu odzieżowego . W tym relatywnie nowym – wybudowanym w 2007 r. –budynku zlokalizowanych było 5 fabryk odzieżowych. W katastrofie zginęło 1131 pracowników i pracownic szyjących ubrania znanych marek, w tym również polskiej marki Cropp należącej do firmy LPP. Bangladesz, zaraz po Chinach, jest obecnie drugim na świecie producentem odzieży. W ciągu zaledwie 2 lat doszło tam aż do 7 pożarów i katastrof budowlanych, w których w sumie życie straciło ponad 1600 osób. (więcej informacji [tu](#) i [tu](#))

KUPUJ ODPOWIEDZIALNIE !

Kto szyje nasze ubrania?

Nigdy więcej Rana Plaza! (...ale bez polskich firm odzieżowych)

- Ogrom tragedii w Rana Plaza ostatecznie zmotywował ponad 150 światowych marek odzieżowych do podpisania [porozumienia dotyczącego ochrony przeciwpożarowej oraz bezpieczeństwa budynków](#) w Bangladeszu. Obejmuje ono m.in. zobowiązania do niezależnych inspekcji bezpieczeństwa, konieczność przeprowadzania napraw i remontów w fabrykach odzieżowych oraz nakazuje zrywanie kontraktów z zakładami, które nie chcą przestrzegać niezbędnych procedur bezpieczeństwa. Sygnatariusze muszą także zapewnić finansowanie tego programu. Do porozumienia przystąpiły znane marki odzieżowe z Europy i USA.
- Dzięki trwającej ponad 5 miesięcy szeroko zakrojonej kampanii konsumenckiej w Polsce i [apelom konsumentów](#), polska firma **LPP** (właściciel marek **Reserved, Cropp, House, Mohito, Sinsay**) w październiku 2013 r. przystąpiła do porozumienia ([więcej](#)) a także wpłaciła pewną kwotę na fundusz odszkodowań dla rodzin ofiar i osób poszkodowanych w tragedii Rana Plaza. Ponadto w kwietniu 2014 r., w rocznicę katastrofy w Rana Plaza, LPP zadeklarowała budowę długofalowej polityki społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR), która obejmie kw **KUPUJ ODPOWIEDZIALNIE !** pracy w łańcuchu dostaw.

Kto szyje nasze ubrania?

Jeansy: kochane przez konsumentów – zabójcze dla pracowników!

- Nie ma dziś szafy, w której nie znalazłaby się choć jedna para jeansów – ikony nowoczesnego stylu życia oraz praktycznej i nieformalnej elegancji.
- **Piaskowanie jeansów** (z ang. *sandblasting*) to z pozwoleń uzyskać efekt „znoszonych” jeansów. Piaskowanie daje przyjemny dla oka efekt, który o konsumenci, ale z drugiej strony jest zabójcze dla pracowników. Dzieje się tak, ponieważ krzemionka zawarta w piasku rozpylanym na jeans przez pracowników używających wysokociśnieniowych pistoletów, unosi się w powietrzu, którym te osoby oddychają i przez to zapadają na krzemicę, śmiertelną chorobę płuc, na którą nie wynaleziono jeszcze lekarstwa.
- W 2009 r. w Turcji zabroniono stosowania piaskowania, co przyczyniło się do przeniesienia produkcji piaskowanego jeansu do Chin, Indii, Bangladeszu, Pakistanu oraz do krajów północnej Afryki. (więcej informacji [tu](#) i [tu](#))

Kto szyje nasze ubrania?

Odbieranie praw związkowych

- W przemyśle odzieżowym tylko niewielki odsetek pracowników i pracowników jest zrzeszonych w związkach zawodowych, z czego wiele to fikcyjne związki, utworzone przez kierownictwo fabryk, po to aby zadowolić swoich klientów. Przeszkody w tworzeniu lub wstępowaniu do związków stawiane przez zarządy fabryk często podsycane są przez działania rządów wielu krajów. Firmy wybierają takie kraje, jak Chiny czy Wietnam, dlatego właśnie że potrafią one skutecznie przeciwdziałać powstawaniu niezależnych związków zawodowych.

Przykład: w lutym 2007 r., Hy Vuthy, przewodniczący związku zawodowego FTUWKC w Kambodży został zastrzelony wracając do domu po nocnej zmianie w fabryce Suntex. Jest trzecim przywódcą związku, który został zabity w ciągu ostatnich kilku lat w Kambodży. ([więcej](#))

Przykład: pracownice New Generation Fashion w Bangladeszu zapytane o związki zawodowe czy układy zbiorowe nie wiedziały co te pojęcia oznaczają. Po krótkim wyjaśnieniu wszystkie badane osoby stwierdziły, że w fabryce nie ma związku zawodowego ani innej formy reprezentacji pracowników. ([więcej](#))

KUPOJ ODPOWIEDZIALNIE !

Kto szyje nasze ubrania?

➤ Raporty

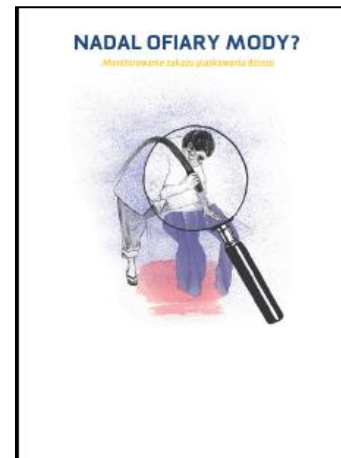
Grubymi nićmi
szyte. Warunki
pracy w fabrykach
dostawców
polskich firm
odzieżowych w
Bangladeszu
Clean Clothes
Polska
(j. polski)

Bieg z
przeszkodami
Maquila
Solidarity
Network,
Koalicja KARAT
(j. polski)

Nabijanie kasy.
Gigantyczni
detaliści, praktyki
zamówień i
warunki pracy w
przemśle
odzieżowym
Clean Clothes
Campaign
(j. polski)

Nadal ofiary
mody?
Monitorowanie
zakazu
piaskowania
dżinsu
Fair Trade
Center

KUPOJ ODPOWIEDZIALNIE !

Kto szyje nasze ubrania?

➤ Materiały wideo

Opowieści przemysłu odzieżowego

Clean Clothes
Campaign
(j. polski)

Spot kampanii „Kupuj odpowiedzialnie ubrania

Polska Zielona Sieć
(j. polski)

Azjatycka Godziwa Płaca Minimalna

Asia Floor Wage
Alliance
(j. polski)

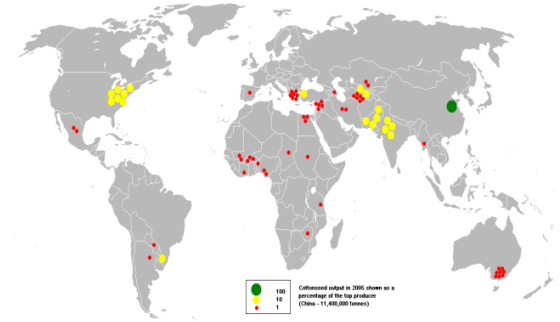

KUPUJ ODPOWIEDZIALNIE !

Z jakich materiałów?

Bawełna – toksyczna i zabójcza

- Bawełna stanowi ok. 40 – 50% produkcji wszystkich tekstyliów w skali globalnej.
- Uprawia się ją w krajach takich jak Chiny, Indie, Pakistan, Stany Zjednoczone, Uzbekistan, Turcja, Brazylia.
- Powszechnie uważa się, że bawełna jest przyjazna tak środowisku jak i ludziom. Niestety nic bardziej mylnego. Przy jej uprawie stosuje się ogromne ilości wody i środków chemii rolnej co prowadzi do wyjąłwienia gleby, utraty bioróżnorodności danego regionu, zatrucia wody, a także pustynnienia terenów w okolicach upraw.
- Bawełnę uprawia się na zaledwie 2,5% ziemi uprawnej świata. Mimo to na jej uprawy przypada 25% światowego zużycia środków owadobójczych (insektycydów) oraz 8 do 10% nawozów sztucznych.
- Do wyprodukowania 1 kg surowej bawełny (2 pary jeansów) potrzeba do 29 000 litrów wody. (więcej informacji o bawełnie [tu](#) i [tu](#))
  - W Uzbekistanie w wyniku intensywnego nawadniania upraw bawełny **Morze Aralskie** zmniejszyło swoją objętość o 85%, zwiększając przy tym swoje zasolenie o prawie 600%.

Z jakich materiałów?

Bawełna – toksyczna i zabójcza

- Wg Światowej Organizacji Zdrowia co roku na całym świecie dochodzi do ok. 20 000 zgonów w wyniku przypadkowego zatrucia pestycydami. W krajach rozwijających się odnotowuje się 25 milionów przypadków ostrego zatrucia pestycydami rocznie, a także skutki uboczne zatrucia, takie jak nowotwory, wady wrodzone, problemy z układem oddechowym i bezpłodność.
- Jedna kropla Aldicarbu, drugiego najczęściej wykorzystywanego w produkcji bawełny pestycydu, po przedostaniu się przez skórę do organizmu ludzkiego, może zabić dorosłego człowieka.
- **Praca dzieci** nadal stanowi poważny problem przy zbiorze bawełny; w Uzbekistanie co roku 450 tys. dzieci jest zmuszanych do niewolniczej pracy. Szkoły na terenach wiejskich są tymczasowo zamykane, a dzieci pozbawione możliwości wyboru, muszą pracować do 10 godzin dziennie.

KUPOJ ODPOWIEDZIALNIE !

Z jakich materiałów?

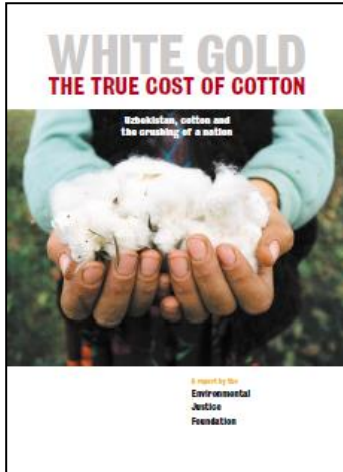
Poliester – bazujący na ropie naftowej

- Produkcja poliestru to około 70% światowej produkcji włókien syntetycznych.
- Poliester powstaje z politereftalanu etylenu (PET) – 60% tworzywa PET produkowane jest dla przemysłu tekstylnego (dla porównania tylko 30% używa się do produkcji butelek)
- Produkcja poliestru pochłania duże ilości energii, a w konsekwencji znaczne ilości dwutlenku węgla uwalniane są do atmosfery.
- Choć można poliester przetworzyć ośmiokrotnie jest to rzadka praktyka
- 10 tys. fabryk na świecie uczestniczy w produkcji poliestru, głównie zlokalizowanych w Chinach.
- Poliester zawiera toksyczny pierwiastek antymon znany z tego, że w niektórych okolicznościach wywołuje raka. ([więcej](#))

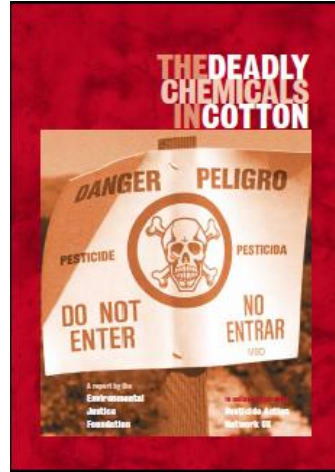

Z jakich materiałów?

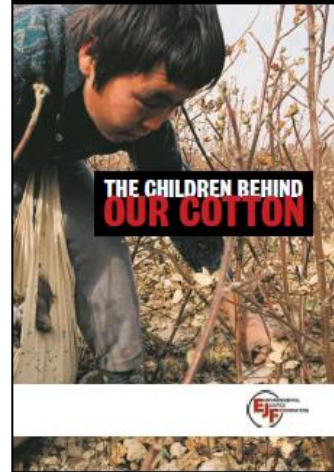
➤ Raporty

[White Gold: The True Cost of Cotton](#)
Environmental Justice Foundation
(j. angielski)

[The Deadly Chemicals in Cotton](#)
Environmental Justice Foundation
(j. angielski)

[The Children Behind Our Cotton](#)
Environmental Justice Foundation
(j. angielski)

➤ Materiał wideo

[Cotton: Have You Picked Yours Carefully?](#)
Environmental Justice Foundation
(j. angielski)

KUPOJ ODPOWIEDZIALNIE !

Strony www

- www.ekonsument.pl/ubrania

Strona **Fundacji Kupuj Odpowiedzialnie**. Na stronie dostępna jest baza wiedzy, materiały i aktualności dot. odpowiedzialnej konsumpcji i produkcji odzieży.

- www.cleanclothes.pl

Clean Clothes Polska to kampania na rzecz poprawy warunków pracy w globalnym przemyśle odzieżowym. W Polsce prowadzona jest przez Fundację Kupuj Odpowiedzialnie, Polską Akcję Humanitarną, Ośrodek Działań Ekologicznych „Źródła” i Koalicję KARAT. CCP jest członkiem platformy międzynarodowej Clean Clothes Campaign.

- www.cleanclothes.org

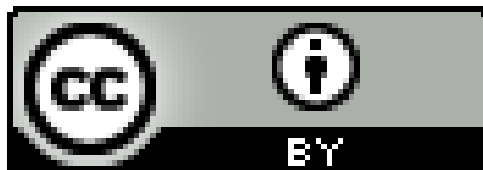
Clean Clothes Campaign to międzynarodowa kampania, która łączy wysiłki związków zawodowych, organizacji pozarządowych i osób indywidualnych na rzecz poprawy warunków pracy w przemyśle odzieżowym. (j. angielski)

- www.ejfoundation.org/cotton

Environmental Justice Foundation to organizacja zaangażowana m.in. w walkę ze zjawiskiem przymusowej pracy dzieci oraz dążąca do wyeliminowania najniebezpieczniejszych substancji chemicznych przy uprawach bawełny. (j. angielski)

KUJ ODPowiedzialnie !

Prezentacja jest dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Kupuj Odpowiedzialnie oraz autorki prezentacji - Marii Humy. Prezentacja powstała w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej realizowanej za pośrednictwem MSZ RP w roku 2014. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach praw oraz o programie polskiej współpracy rozwojowej.

Więcej informacji: <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/legalcode>

KUPOJ ODPOWIEDZIALNIE !

www.ekonsument.pl

Szkolenie „Kupuj odpowiedzialnie ubrania i elektronikę – jak uczyć o odpowiedzialnej konsumpcji” jest współfinansowane w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP w 2014 r.